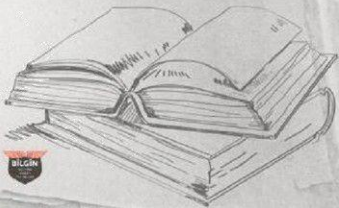

Dil ve Edebiyat *Yazıları*

Editör
Gönül Erdem NAS

Dil ve Edebiyat Yazıları

Editör

Gönül Erdem NAS

Dil ve Edebiyat Yazıları

Editör
Gönül Erdem NAS

Ankara - 2018

Dil ve Edebiyat Yazıları

Editör

Gönül Erdem Nas

Yayımlayan

Şükrü Devrez

Tasarım ve Uygulama

Engin Devrez

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.

Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara Tel: 0312 419 85 67

/ Sertifika no: 20193 www.bilginkultursanat.com /

bilginkultursanat@gmail.com

ISBN: 978-605-9636-38-4

© Bilgin Kültür Sanat Yayınları

Yazarın ve yayınevinin yazılı izni olmadan

hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz.

Baskı: Ankara Ofset

Büyük Sanayi 1. Cadde Necatibey İş Hanı

Alt Kat No: 93/43-44 İskitler - Ankara

Sertifika No: 101793

ÖN SÖZ

Wittgenstein; “Dilimin sınırları, dünyamın sınırlarını belirler” derken tüm dünyayı özneyle ifade etmektedir. Yine insanı oluşturan duygu ve düşünceleri sözcüklerle sınırlandırması en nihayetinde bizi, dilimiz olduğu sürece dünyadaki varlığımızı anlamlı hale getirebiliriz önermesine götürmektedir. Sözcüklerin mantık düzleminde dizilme-diği bir dünyada iletişimin nasıl oluşabileceği düşünüldüğünde akla ilk gelen iletişimsizlik ve bundan doğacak sessiz bir dünya olabilir. Dil, toplumları oluşturan, geliştiren; içinde bulunduğu toplumla ge-lişen, yaşayan canlı bir varlık bu sebeple insana ait tüm oluşumlar dil ile mümkün olabilmektedir. Mucidin icadı, kâşifin keşfi ancak dil yoluyla bireylere aktarılabilindiğinde anlam kazanmaktadır. Sonsuz bir yaratıcı güce sahip dil, en estetik hallerden birini aldığı edebiyat ile birlikte gücünün sınırlarını aşmaktadır.

Dil ve Edebiyatı Yazıları, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin 2016-2017'de bünyesindeki öğretim üyelerinin düzenlediği konferanslar içerisinde seçilerek oluşturulmuştur. Her biri kendi alanında uzman öğretim üyelerinin konferans metinleri makale haline getirilerek yine alan uzmanı başka öğretim üyelerince değerlendiril-miş hakem sürecinden başarıyla geçen yazılar yayına dâhil edilmiştir.

İçerisinde dilbilim, edebiyat, çeviribilim, Türk lehçeleri, ağız araştırmaları gibi konuların birçok yönle ele alındığı kitapta tüm bu başlıklar birçok yönüyle okuyucuya, araştırmacıya sunulmaya çalışılmıştır.

Kitabın bu alanlarda çalışan ve bu alanlara meraklı olan okuyucu-lar için fayda sağlaması kitabı oluşturan tüm yazarların ortak düşüncesidir.

Nisan 2018

Gönül ERDEM NAS

HAKEMLER

Prof. Dr. İsmail Dođan – Muđla Sıtkı Koçman Üniwersitesi Doç. Dr.

Bedia KOÇAKOĐLU- Akdeniz Üniwersitesi

Doç. Dr. Abdulkadir BARAN- Muđla Sıtkı Koçman Üniwersitesi

Doç. Dr. Uđur EKREN- İstanbul Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ali BORA - Bartın Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fethi Nas - Bartın Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir ÖZTÜRK – Ordu Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gamze KESKİN- Kırklareli Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fahrünnisa BİLECİK- Bartın Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nevnihal BAYAR- Bartın Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Tuna BEŞEN DELİCE- Bartın Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Sevda KAMAN - Bartın Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gönül ERDEM NAS- Bartın Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Kadri KURAM- Bartın Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim GÜMÜŞ- Bartın

Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fatma BAĐDATLI CAM- Bartın Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz TOP- Bartın Üniwersitesi

Dr. Öğr. Üyesi M. Cem ODACIOĞLU- Bartın Üniwersitesi

Dr. Musa SALAN- Bartın Üniwersitesi

İÇİNDEKİLER

Çeviribilimde Paradigma ve Disiplinler Ötesilik Kavramı Üzerine 11

Mehmet Cem ODACIOĞLU

Dilbilim ve Evrensel Dilbilgisi 23

Kadri KURAM

Türk Dilinde Bir Modernleşme Sorunu: Türkçe Kelimelere Batı
Kaynaklı Ön Ekler Getirilerek Türetilen Yeni Terimler 53

Anıl ÇELİK

Türkmen Türkçesi Söz Varlığından Hareketle Türkmenlerde
“Kadın” Algısı 79

Tuna Beşen DELİCE

Anamur ve Bartın Ağızlarında -+alak / -+elek Eki ile
Kurulan Bazı Kelimeler 125

Gönül Erdem NAS

Mehmet Akif ve Geleceğin İnşası 139

Gülay KARAMAN

Mütercim Tercümanlık Öğrencilerinin Akademik Başarı
Puanlarına Göre Duygusal Zekâ, Kültürel Zekâ ve Kişilik
Özellikleri Açısından İncelenmesi 157

Fadime ÇOBAN - Mehmet Cem ODACIOĞLU

Metin SAYGILI

TÜRK DİLİNDE BİR MODERNLEŞME SORUNU: TÜRKÇE KELİMELERE BATI KAYNAKLI ÖN EKLER GETİRİLEREK TÜRETİLEN YENİ TERİMLER

Anıl ÇELİK*

0. GİRİŞ

Türkçede ön eklerin var olduğu yanlış yargısını ortaya çıkarabilecek unsurlardan Türkiye Türkçesinde kelime olarak kullanılan batı kaynaklı ön ekleri bir başka çalışmada daha önce ele almıştık (Çelik, 2015). Bu çalışmada ise söz konusu unsurlardan bir diğeri olan Türkçe sözcüklere batı kaynaklı ön ekler getirilerek türetilen yeni terimler konusunu açımlayacağız.

TDK Türkçe Sözlük'te (2011) ön ek; “Bazı yabancı dillerde kökün önüne gelerek kelimeye belirli bir anlam katan ek.” şeklinde tanımlanır. Türkçe sondan eklemeli bir dil olduğundan yapısında ön ek bulundurmaz. Fakat “Türkçede karşılaşılan bazı kullanımlar zaman zaman araştırmacıları, Türkçede ön ek vardır yargısına götürmüş, ya da en azından olabileceğini düşündürmüştür. Bu kullanımların en dikkat çekeni Türkiye Türkçesine geçen yabancı ön ekli kelimelere Türk Dili kaynaklı karşılıklar bulunması sırasında karşılaşılan ve ilk anda ön ekli kelime olduğu izlenimini uyandıran birleşik kelimelerdir.” Bununla birlikte pekiştirme ünsüzünün kullanılışı, Türkiye Türkçesine kendi dillerindeki şekilleriyle giren ve ön ek bulunduran bazı kelimeler, kimi

---

*Arş. Gör. Dr.; Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

kelimelerin önünde görülen ön ses, yabancı bir ön ekle Türkçe bir kelimenin birleşmesi sonucu türetilmiş yapılar gibi dil unsurları da araştırmacıları Türkçede ön ek vardır yanlış yargısına götüren durumlardandır. Bu kullanımların Türkçede ön ekin var olduğu sonucunu doğurmayacağı tespiti, Şahin'in (2006) "Türkçe'de Ön Ek" isimli makalesinde sebepleri ve örnekleriyle açıklanmıştır.

Delice (2009), "Türkçenin Öncül Ekliliği ve Öncül Ek Taşıyan Yapılar" başlıklı makalesinde Türkçede zarf anlamlı sözcüklerden birleşik çekim edatı ve asıl fiillerden yardımcı fiil elde etmek için kullanılan eklerin son ek veya ön ek olmadığı, bu tip eklerin yapısını "öncül ek" işlevini de "bütünleşik ek" terimleriyle karşılamanın mümkün olduğu, bu doğrultuda Türkçenin eklilik özelliği için "Türkçe sondan eklemeli ve öncül ekli bir dildir." tanımının yapılması gerektiği tespitlerini yapar ve Türkçenin ek yapısı hakkında görüşlerini belirtir.

Türkçede kelime olarak kullanılan batı kaynaklı ön ekler ile ilgili Ersoylu'nun (1993) yetkin bir makalesi vardır. Hatipoğlu (1981) ön eklerin kelime niteliği taşıdığı ve birleşik kelime türettiği görüşünü "Batı dillerinde ön ek olarak tanınan pek çok ekin aslında başlı başına bir kelime olduğu bilinir: "con" ön eki ya da sözcüğü gibi. Buna göre bazı sözcüklerin başka bir sözcükle birleşerek ön ek görevini yüklendikleri ileri sürülebilir. Kısaca iki sözcükten meydana gelmiş birleşik bir sözcükte, birinci sözcük ön ek durumuna geçmiş olabilir." şeklinde ifade etmiştir. Şahin (2006), Türkiye Türkçesinde bulunan, ön ekli kelimelerden doğrudan çevrilmiş ya da analogi yoluyla türetilmiş kelimeleri sıralamış ve bu kelimelerin Türkiye Türkçesinde birleşik kelime olarak kabul edilerek birleşik kelimelerin imlasına uygun biçimde yazıldıklarını belirtmiştir.

Türkçede terim yapma sorunlarıyla ilgili ise Zülfikar'ın (1991) "Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları" isimli eserinden bahsetmek gerekir. Konuyla ilgili araştırma yapmak isteyenler için oldukça faydalı olan bu eserin yanı sıra sözü edilen konuyla ilgili çok sayıda başka kitap ve makale çalışması da ortaya konmuştur. Bu çalışmalardan biri, 1930'lu yıllardan itibaren Türkiye Türkçesindeki yabancı kelimelere karşılık olarak türetilen yeni kelimeleri ve bu kelimelerin dil kurallarına uygunluğu hakkındaki görüşleri inceleyen Bayar'ın (2006) "Açıklamalı Yeni Kelimeler Sözlüğü"dür. Yine bu eserin de konuyla ilgili araştırma yapmak isteyenler için oldukça faydalı olacağı söylenebilir.

1. Türkçe Sözcüklere Batı Kaynaklı Ön Ekler Getirilerek Türetilen Yeni Terimler

Daha önce de söz edildiği gibi Türkçe sözcüklere batı kaynaklı ön ekler getirilerek türetilen yeni terimler, "Türkçede ön ekler kullanılmaktadır." yanlış yargısını ortaya çıkaran unsurlardandır. Bu yanlış yargıyı gidermek adına, aşağıda, bu tür terimlerden tespit edilebilenler incelenmeye çalışılmıştır.

1.1 Anti:

TDK Büyük Türkçe Sözlük'te (URL-1) "Yunanca karşı anlamında ön ek." (BSTS / Biyoloji Terimleri Sözlüğü, 1998), "Karşı, zıt." (BSTS / Veteriner Hekimliği Terimleri Sözlüğü) tanımlarıyla yer almaktadır.

Türkiye Türkçesinde, önündeki "anti" yapısıyla bitişik yazılan Türkçe menşeli kelimelere örnekler:

anti-tekel yasaları:

Tanımı: Hükümetler tarafından, tekelleşmeyle mücadele etmek ve haksız rekabeti önlemek amacıyla çıkartılan yasalar (BSTS / İktisat Terimleri Sözlüğü, 2004).

Orijinal Terim: İngilizce, anti-trust laws

Türetilme Yöntemi: İngilizcede, “iki veya daha fazla büyük firmanın tekel oluşturmak üzere birleşmeleri” anlamına gelen ekonomi/ticaret terimi “trust”a “anti” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “trust” terimi “tekel” şeklinde karşılanmış, terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “anti” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Bilindiği üzere Türkçede ön ek bulunmamaktadır. Bununla birlikte, “anti” yapısı TDK Büyük Türkçe Sözlük’te (URL – 1) -bir veteriner hekimliği terimi olarak- “karşı,zıt” anlamındaki bir sözcük biçiminde kendine yer bulmuştur. Ancak “anti-trust” teriminin çevirisi “zıt tekel” biçiminde yapılamaz. Çünkü terimin kavram alanı “nitelik ve durumları birbirine büsbütün aykırı olan tekeller”i içermemektedir,”anti-trust” sözcüğü “karşı tekel”den ziyade “tekel karşıtı” anlamına gelmektedir. Öyleyse anti-tekel yasaları teriminde, sözcükleşmiş “anti” yapısı kullanılmamış, “anti” ön ekinin doğrudan Türkçeye aktarılması yoluna gidilmiştir ki bu da Türkçenin temel yapısıyla çelişmektedir.

antibesleme unsuru:

Tanımı: Yemlerde doğal durumda bulunan, yemlerin sindirimini veya hayvan sağlığını olumsuz yönde etkileyen madde (BSTS / Veteriner Hekimliği Terimleri Sözlüğü).

Orijinal Terim: İngilizce, antinutritonal factor

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “beslenmeyle ilgili” anlamına gelen “nutritonal” terimine “anti” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “nutritonal” terimi “besleme” şeklinde karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “anti” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: “anti-tekel yasaları” terimini açıklarken yapılan genel açıklamalar bu terim için de geçerlidir. “antinutritonal” teriminin çevirisi “zıt besleme unsurları” şeklinde olamaz. Kastedilen “yemlerin sindirimini veya hayvan sağlığını olumsuz yönde etkileyen, besleme karşıtı” unsurlardır. Öyleyse anti-besleme unsuru teriminde, sözcükleşmiş “anti” yapısı kullanılmamış, “anti” ön ekinin doğrudan Türkçeye aktarılması yoluna gidilmiştir ki bu da Türkçenin temel yapısıyla çelişmektedir.

antitanecik:

Tanımı: Aynı büyüklükte ancak zıt işaretli pozitron gibi tanecik (BSTS / Kimya Terimleri Sözlüğü (II), 2007).

Orijinal Terim: İngilizce, antiparticle

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “tanecik” anlamına gelen “particle” kelimesine “anti” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “particle” terimi birebir karşılığı olan “tanecik” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “anti” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Türkiye Türkçesine sözcük biçimiyle nispeten yeni yerleşiyor olan ve hatta henüz “TDK GTS”te kendine yer edinmemiş, yabancı dil menşeli ve ön ek orijinli bir yapıyla terim üretmek sağlıklı bir yönelim değildir. Bununla beraber sözcüğün bitişik yazımının tercih edilmiş olması da “anti” yapısının bir sözcükten çok ön ek olarak doğrudan Türkçeye devşirilmesi yoluna gidildiğini çağrıştırmaktadır ki bu da Türkçenin temel yapısıyla çelişmektedir.

Anti Yapısıyla İlgili Notlar: TDK BTS’ye göz atıldığında, batı kaynaklı yabancı dillerden geçip olduğu gibi kök şeklinde terimleştirilmiş “anti” ön eki içeren sözcükler ve yukarıda açıklanan yapılar dışında, anti yapısının ayrı yazılarak bir sözcük hüviyetinde

algılandığı “anti emperyalizm, anti tiyatro, anti nükleer” gibi biçimler de göze çarpar. Fakat yine bu yapılar da gerek anlamsal gerek yapısal olarak yukarıda anlatılanlara benzer bir biçimde Türkçenin kurallarını zorlamaktadır.

1.2 Foto:

TDK BTS’de (URL-1) Işık, Fotoğraf (TDK GTS), Yunanca ışık anlamına gelen ön ek (BSTS / Biyoloji Terimleri Sözlüğü, 1998), Işıkla ilgili (BSTS / Kimya Terimleri Sözlüğü (II), 2007), Yunancadan alınma, “ışık” anlamına gelen ve birçok bileşik sözcük türeten ön ek (BSTS / Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü, 1981), “Fotoğraf” kısaltması; tek başına ya da başka sözcüklerle bileşerek kullanılır. (BSTS / Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü, 1981), Işık (BSTS / Su Ürünleri Terimleri Sözlüğü) tanımlarıyla yer almaktadır.

Türkiye Türkçesinde, önündeki “foto” yapısıyla bitişik yazılan Türkçe menşeli kelimelere örnekler:

fotoakım:

Tanımı: Fotoelektrik olayından elde edilen akım (TDK GTS).

Orijinal Terim: İngilizce, photocurrent

Türetilme Yöntemi: : İngilizcede “akım” anlamına gelen “current” kelimesine “photo/foto” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “current” terimi birebir karşılığı olan “akım” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “photo/foto” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Bilindiği üzere Türkçede ön ek bulunmamaktadır. “Foto” yapısı sözcük biçimiyle TDK Büyük Türkçe Sözlük’te (URL-1) birden çok anlamda kendine yer bulur. Bunlardan “ışıkla ilgili” tanımlaması

göz önüne alındığında “fotoakım” teriminin “ışıkla ilgili akım” kavramını kastettiği düşünülecek olsa bile, böyle bir terimin, “photocurrent” teriminin kavram alanını tümüyle aktarabilen yetkin bir terim olduğundan söz etmek zordur. Kaldı ki “foto” yapısı terim türetiminde kelime biçimiyle kullanılacaksa kendinden sonraki kelimedenden ayrı yazılmalıdır. Bitişik yazım, Türkçenin benliğine aykırı bir yapının ön ek göreviyle Türkiye Türkçesine doğrudan devşirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir. Ayrıca, sözcük olarak dile nispeten yeni giren yabancı menşeli ve ön ek orijinli bir unsurla terim türetmek de Türkiye Türkçesi açısından sağlıklı bir yönelim değildir.

fotoayırışma:

Tanımı: Düşük basınç ve düşük sıcaklıkta bir molekülün ışık etkisiyle parçalanması (BSTS / Kimya Terimleri Sözlüğü (II), 2007).

Orijinal Terim: İngilizce, photodissociation

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “ayırışma” anlamına gelen “dissociation” kelimesine “photo/foto” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “dissociation” terimi birebir karşılığı olan “ayırışma” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “photo/foto” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: “fotoakım” terimini açıklanırken yapılan genel açıklamalar bu terim için de geçerlidir. Aynı şekilde eğer kastedilen anlam “ışıkla ilgili ayırışma” ise bile “foto” sözcüğü ayrı yazılmadığı sürece bu terimin içindeki yapı yabancı bir ön ekin Türkiye Türkçesine ön ek göreviyle devşirilme denemesi görünümünde olacaktır.

fotobirikme:

Tanımı: Gaz halindeki monomerin U.V ışığa maruz bırakıldığında temas halinde bulunduğu yüzey ile tepkime vererek yüzey üzerinde ince bir polimer filmi oluşturması (BSTS / Kimya Terimleri Sözlüğü (II), 2007).

Orijinal Terim: İngilizce, photodeposition

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “birikme” anlamına gelen “deposition” kelimesine “photo/foto” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “deposition” sözcüğü birebir karşılığı olan “birikme” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “photo/foto” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: “fotoakım” terimi açıklanırken yapılan genel açıklamalar bu terim için de geçerlidir. Aynı şekilde eğer kastedilen anlam “ışıkla ilgili birikme” ise bile “foto” sözcüğü ayrı yazılmadığı sürece bu terimin içindeki yapı yabancı bir ön ekin Türkiye Türkçesine ön ek göreviyle devşirilme denemesi görünümünde olacaktır.

fotoçoğaltıcı tüp:

Tanımı: Elektromagnetik ışın için duyarlı bir dedektör; tüp tarafından alınan her bir foton için çok sayıda elektron üreten bir dinod serisiyle çoğaltma işlemi yapılır (BSTS / Kimya Terimleri Sözlüğü (II), 2007).

Orijinal Terim: İngilizce, photomultiplier tube

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “çoğaltıcı” anlamına gelen “multiplier” kelimesine “photo/foto” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “multiplier” sözcüğü birebir karşılığı olan “çoğaltıcı” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “photo/foto” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Eğer foto yapısı bir sözcük olarak “ışık” kelimesinin karşılığı olarak kullanıldıysa ve kastedilen anlam “ışık çoğaltıcı tüp” ise bile “foto” sözcüğü ayrı yazılmadığı sürece kavranış itibariyle bu terimin içindeki yapı yabancı bir ön ekin Türkiye Türkçesine ön ek göreviyle devşirilme denemesi görünümünde olacaktır. Zaten, sözcük olarak dile nispeten yeni giren yabancı menşeli ve ön ek orijinli bir unsurla terim türetmek de Türkiye Türkçesi açısından sağlıklı bir yönelim değildir.

fotogerçekçi:

Tanımı: Üretilen görüntülerin konunun kendisinden çok, olası bir fotoğrafına benziyor olmasını amaçlayan fotogerçekçilik resim akımına mensup kimse, nesne (BSTS / Bilgisayar Terimleri Karşılıklar Kılavuzu).

Orijinal Terim: İngilizce, photorealistic

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “gerçekçi” anlamına gelen “realistic” kelimesine “photo/foto” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “realistic” sözcüğü birebir karşılığı olan “gerçekçi” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “photo/foto” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: “fotoakım” terimi açıklanırken yapılan genel açıklamalar bu terim için de geçerlidir. Foto sözcüğünün TDK BTS’de (URL-1) yer alan hiçbir tanımı gerçekçi kelimesi ile birlikte Türkçenin kurallarına uygun veya zorlama olmayan bir tamlama ortaya çıkaramamaktadır. Dolayısıyla bu terimin içindeki yapı yabancı bir ön ekin Türkiye

Türkçesine ön ek göreviyle devşirilmesi görünümündedir ve kullanımı Türkçenin yapısına uygun değildir.

Foto Yapısıyla İlgili Notlar: TDK BTS'ye göz atıldığında, batı kaynaklı yabancı dillerden geçip olduğu gibi kök biçiminde terimleştirilmiş “foto” ön eki içeren sözcükler ve yukarıda açıklanan yapılar dışında, foto yapısının ayrı yazılarak bir sözcük hüviyetinde algılandığı “foto bildirmeni, foto bozunma” gibi biçimler de göze çarpar. Fakat yine bu yapılar da gerek anlamsal gerek yapısal olarak Türkçenin kurallarını benzer şekillerde zorlamaktadır.

1.3 Hetero:

TDK BTS'de (URL-1) Yunanca diğer anlamına gelen ön ek (BSTS / Biyoloji Terimleri Sözlüğü, 1998). Farklılığı veya benzemezliği ifade eden Latince bir ön ek (BSTS / Kimya Terimleri Sözlüğü (II), 2007) tanımlarıyla yer almaktadır.

Türkiye Türkçesinde, önündeki “hetero” yapısıyla bitişik yazılan Türkçe/Arapça menşeli kelimelere örnekler:

Heterohalkalı birleşikler:

Tanımı: Halkada karbon dışı atomlar da taşıyan pirol, piran, tiyofen gibi bileşikler (BSTS / Kimya Terimleri Sözlüğü (II), 2007).

Orijinal Terim: İngilizce, hetrocyclic compounds

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “halkalı” anlamına gelen “cyclic” kelimesine “hetero” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “cyclic” sözcüğü birebir karşılığı olan “halkalı” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “hetero” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Bilindiği üzere Türkiye Türkçesinde ön ek bulunmamaktadır. “Hetero” yapısı TDK Büyük Türkçe Sözlük’te (URL-1) yalnızca “yabancı ön ek” tanımlarıyla yer alır. Türkiye Türkçesinin temel yapısına aykırı ve sözcük şeklinde Türkiye Türkçesine yerleşmemiş bir yabancı ön ek aracılığıyla terim üretmek son derece yanlıştır.

Hetero Yapısıyla İlgili Notlar: TDK BTS’ye göz atıldığında, batı kaynaklı yabancı dillerden geçip olduğu gibi kök biçiminde terimleştirilmiş “hetero” ön eki içeren sözcükler ve yukarıda açıklanan yapı dışında, hetero yapısının ayrı yazılarak bir sözcük hüviyetinde algılandığı “hetero atom” biçimi de göze çarpar. Oysaki İngilizcede “farklı” anlamına gelen bir “hetero” sözcüğü varken Türkçede böyle bir kelime yoktur. Dolayısıyla “hetero” yapısı Türkçede müstakil bir biçimde hiçbir anlam taşıyırken onunla terimler üretmeye çalışmak dile zarar verir ve bu tür türetimler önemli hatalardır.

1.4 Hiper:

TDK BTS’de (URL-1) yer almamaktadır.

Türkiye Türkçesinde, önündeki “hiper” yapısıyla bitişik yazılan Türkçe menşeli kelimelere örnekler:

hiperdüzlem:

Tanımı: Bir doğrusal uzayın eşboyutu 1 olan altuzayı (BSTS / Matematik Terimleri Sözlüğü).

Orijinal Terim: İngilizce, hyperplane

Türetim Yöntemi: İngilizcede “düzlem” anlamına gelen “plane” kelimesine “hyper/hiper” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “plane” sözcüğü birebir karşılığı olan “düzlem”

kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “hyper/hiper” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Bilindiği üzere Türkiye Türkçesinde ön ek bulunmamaktadır. “hiper” yapısı TDK BTS’de (URL-1) yer almaz. Bununla birlikte, TDK BTS’de (URL-1) yer almasa bile günlük Türkçe’de “hiper” yapısının sözcük olarak “üstün, çok büyük” anlamlarıyla kullanılmakta olduğu ve sözlüklere bu tanımlamalarıyla eklenmesi gerektiği bir diğer çalışmamızda yazılı basından alıntuladığımız örneklerle belirtilmişti (Çelik, 2015:88). Türkiye Türkçesine sözcük biçiminde henüz yerleşmekte olan bir yapıyla terim üretmek sağlıklı bir yönelim değildir. Bununla birlikte eğer henüz sözlüklere dahi geçmemiş bir kelime ile terim üretimi yapılıyorsa, üstelik bu kelimenin orijinal dilinde ön ek görevinde olduğu gerçeği mevcutsa, terim üretiminde bu kelimenin mutlaka kendinden önceki kelimedden ayrık yazılması gerekir. Aksi halde bu terim Türkiye Türkçesinin yapısına aykırı bir ön ekin yabancı bir dilden doğrudan devşirilmesiyle oluşturulmuş hatalı bir türetim olma görünümünden öteye gidemez.

hiperyüzey:

Tanımı: n boyutlu uzayda yüzey ($n>3$) (BSTS / Matematik Terimleri Sözlüğü).

Orijinal Terim: İngilizce, hypersurface

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “yüzey” anlamına gelen “surface” kelimesine “hyper/hiper” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “surface” sözcüğü birebir karşılığı olan “yüzey” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “hyper/hiper” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: “hiperdüzlem” örneği için yapılan genel açıklamalar bu terim için de geçerlidir. Bu türetim de aynı şekilde yukarıda belirtilen

sebeplerle Türkiye Türkçesinin yapısına aykırı bir ön ekin yabancı bir dilden doğrudan devşirilmesiyle oluşturulmuş hatalı bir üretim olmaktan öteye gidememiştir.

Hiper Yapısıyla İlgili Notlar: TDK BTS'ye göz atıldığında, batı kaynaklı yabancı dillerden geçip olduğu gibi ve kök biçiminde terimleştirilmiş “hiper” ön eki içeren sözcükler ve yukarıda açıklanan yapılar dışında, hiper yapısının ayrı yazılarak bir sözcük hüviyetinde algılandığı “bütçe hiper düzlemi” biçimi de göze çarpar. Yukarıda belirtildiği üzere “hiper” yapısı kelime biçimiyle Türkiye Türkçesine nispeten yeni girmektedir ve henüz sözlüklere dahi girmemiş bir kelimeyle terim üretmek son derece sağlıksızdır.

1.5 Makro:

TDK BTS'de (URL-1) “Büyük, geniş, mikro karşıtı.” (BSTS / Bilgisayar Terimleri Karşılıklar Kılavuzu) tanımlamasıyla yer almaktadır.

Türkiye Türkçesinde, önündeki “makro” yapısıyla bitişik yazılan Türkçe/Arapça menşeli kelimelere örnekler:

makrobesinler:

Tanımı: Organizmanın azot ve fosfor gibi çok miktarda gereksinim duyduğu besin maddeleri (BSTS / Veteriner Hekimliği Terimleri Sözlüğü).

Orijinal Terim: İngilizce, macronutrients

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “besinler” anlamına gelen “nutrients” kelimesine “macro/makro” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “nutrients” sözcüğü birebir karşılığı olan “besinler” kelimesiyle karşılanmıştır.

Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “macro/makro” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Türkiye Türkçesinde ön ek bulunmamaktadır. TDK BTS’de (URL-1) “Büyük, geniş, mikro karşıtı.” anlamında bir kelime olarak kendine yer bulan “makro” yapısı, “besinler”in önüne sözcük göreviyle getirildiyse kendinden sonraki kelimedenden ayrı yazılmalıdır. Bitişik yazım Türkçenin benliğine aykırı bir yapının ön ek göreviyle Türkiye Türkçesine doğrudan devşirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir. Ayrıca sözcük olarak dile nispeten yeni giren yabancı menşeli ve ön ek orijinli bir unsurla terim türetmek de sağlıklı değildir.

makroiktisat:

Tanımı: Büyüme oranı, fiyatlar genel düzeyi, işlendirme, dış ödemeler dengesi gibi makro büyüklükleri kullanarak ulusal ekonomiyi bir bütün olarak çözümleyen iktisat dalı (BSTS / İktisat Terimleri Sözlüğü 2004).

Orijinal Terim: İngilizce, macroeconomics

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “iktisat” anlamına gelen “economics” kelimesine “macro/makro” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “economics” sözcüğü birebir karşılığı olan “iktisat” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “macro/makro” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: “mikrobesinler” örneği için yapılan genel açıklamalar bu terim için de geçerlidir. Bu örnekte de aynı şekilde bitişik yazım Türkçenin benliğine aykırı bir yapının ön ek göreviyle Türkiye Türkçesine doğrudan devşirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir. Ayrıca, “iktisat” kelimesinin Arapça kökenli olması ve batı kaynaklı bir

ön ekle, aslen kendi yapısında hiç ön ek barındırmayan Türk Dili bünyesinde birleştirilmiş olması türetim yanlışlığının boyutunu açıkça göstermektedir.

makroişlemci:

Tanımı: Bellekten komutları okuyan, yürüten ve giriş-çıkış cihazlarını kontrol eden birimdir (BSTS / Bilgisayar Terimleri Karşılıklar Kılavuzu).

Orijinal Terim: İngilizce, macroprocessor

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “işlemci” anlamına gelen “processor” kelimesine “macro/makro” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “processor” sözcüğü birebir karşılığı olan “işlemci” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “macro/makro” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: “makrobeyinler” ve “makroiktisat” örnekleri için yapılan genel açıklamalar bu terim için de geçerlidir. Bu örnekte de aynı şekilde bitişik yazım Türkçenin benliğine aykırı bir yapının ön ek göreviyle Türkiye Türkçesine doğrudan devşirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir.

Makro Yapısıyla İlgili Notlar: TDK BTS’ye göz atıldığında, batı kaynaklı yabancı dillerden geçip olduğu gibi ve kök biçiminde terimleştirilmiş “macro/makro” ön eki içeren sözcükler ve yukarıda açıklanan yapılar dışında, “makro” yapısının ayrıntı yazılarak bir sözcük hüviyetinde algılandığı “klasik makro büyüklükler, makro model, makro gözenekli reçine, makro değiştirgeni” biçimleri de göze çarpar. Yukarıda belirtildiği üzere “makro” yapısı sözcük biçimiyle Türkiye Türkçesine nispeten yeni girmiştir. Böylesi yeni, yabancı dil kaynaklı ve en ek orijinli bir sözcükle terim türetmek sağlıksızdır.

1.6 Mikro:

TDK BTS'de (URL-1) “Küçük, dar, makro karşıtı.” (TDK GTS), “µ sembolü ile gösterilen ve 10-6 ile çarpıldığını gösteren bir ön ek.” (BSTS / Kimya Terimleri Sözlüğü (II), 2007) tanımlamalarıyla yer almaktadır.

Türkiye Türkçesinde, önündeki “mikro” yapısıyla bitişik yazılan Türkçe/Arapça menşeli kelimelere örnekler:

mikrobilgisayar:

Tanımı: Ana işlem birimi olarak bir mikroişleyiciyle bellek ve öteki donanım birimleri olarak çok büyük çapta tümleşik birleşenlerden oluşan bir bilgisayar türü. Çok büyük çapta tümleşik teknik biliminin geliştirdiği mikroizlenceleme olanağı donanım ile yazılım arasında esnek bir köprü sağlamakta, ana işlem biriminin sağladığı temel komutlar kullanıcıya mikroizlencelerle geliştirilmiş daha yüksek düzeyli komutlar biçiminde sunulmaktadır (BSTS / Bilişim Terimleri Sözlüğü, 1981).

Orijinal Terim: İngilizce, microcomputer

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “bilgisayar” anlamına gelen “computer” kelimesine “micro/mikro” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “computer” sözcüğü birebir karşılığı olan “bilgisayar” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “micro/mikro” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Bilindiği üzere Türkiye Türkçesinde ön ek bulunmamaktadır. TDK BTS'de (URL-1) birden fazla tanımlamayla kendine yer bulan “mikro” yapısı, “bilgisayar”ın önüne “küçük, dar, makro karşıtı” anlamıyla ve sözcük göreviyle getirildiyse kendinden

sonraki kelimedenden ayrı yazılmalıdır. Bitişik yazım Türkçenin benliğine aykırı bir yapının ön ek göreviyle Türkiye Türkçesine doğrudan devşirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir. Ayrıca sözcük olarak dile nispeten yeni giren, yabancı menşeli ve ön ek orijinli bir unsurla terim türetmek de sağlıksızdır.

mikrodalga:

Tanımı: Boyları 1 milimetre ile 1 metre arasında değişen elektromanyetik dalga (BSTS / Bilgisayar Terimleri Karşılıklar Kılavuzu).

Orijinal Terim: İngilizce, microwave

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “dalga” anlamına gelen “wave” kelimesine “micro/mikro” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “wave” sözcüğü birebir karşılığı olan “dalga” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “micro/mikro” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: “mikrobilgisayar” örneği için yapılan genel açıklamalar bu terim için de geçerlidir. Bu örnekte de aynı şekilde bitişik yazım Türkçenin benliğine aykırı bir yapının ön ek göreviyle Türkiye Türkçesine doğrudan devşirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir.

mikrocerrahi:

Tanımı: Mikroskop altında çok özel araçlarla yapılan ameliyat (TDK GTS).

Orijinal Terim: İngilizce, microsurgery

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “cerrahlık, cerrahi” anlamına gelen “surgery” kelimesine “micro/mikro” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “surgery” sözcüğü birebir karşılığı olan

“cerrahî” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “micro/mikro” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: “mikrobilgisayar” ve “mikrodalga” örnekleri için yapılan genel açıklamalar bu terim için de geçerlidir. Bu örnekte de aynı şekilde bitişik yazım, Türkçenin benliğine aykırı bir yapının ön ek göreviyle Türkiye Türkçesine doğrudan devşirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir. Ayrıca, “cerrahî” kelimesinin Arapça kökenli olması ve batı kaynaklı bir ön ekle, yapısında hiç ön ek barındırmayan Türk Dili bünyesinde birleştirilmiş olması türetim yanlışlığının boyutunu açıkça göstermektedir.

Mikro Yapısıyla İlgili Notlar: TDK BTS’ye göz atıldığında, batı kaynaklı yabancı dillerden geçip olduğu gibi ve kök biçiminde terimleştirilmiş “micro/mikro” ön eki içeren sözcükler ve yukarıda açıklanan yapılar dışında, “mikro” yapısının ayrı yazılarak bir sözcük hüviyetinde algılandığı “ mikro analiz, mikro cerrahi, mikro besinler, mikro çoğalma, mikro işlemci, mikro element, mikro işletme vb.” biçimleri de göze çarpar. Yukarıda da bahsedildiği üzere “mikro” yapısı sözcük biçimiyle Türkiye Türkçesine nispeten yeni girmiştir ve böylesi yeni, yabancı dil kaynaklı ve ön ek orijinli bir sözcükle terim türetmek sağlıksızdır. Bunlarla beraber, TDK BTS’de (URL-1) “mikrocisim, mikrogözenekli zar, mikroizlence, mikrotüpçük” gibi yapıların da gözlemlendiği fakat “mikro” başlığı altında açıklanan diğer örneklerle benzer çıktılar içerdiklerinden daha fazla tekrar olmaması adına yalnızca adlarının zikredilmesiyle yetinildiği de belirtilmelidir.

1.7 Oto:

“Otomobil sözcüğünün kısaltılmışı, araba, taksi.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Türkiye Türkçesinde, önündeki “oto” yapısıyla bitişik yazılan Türkçe menşeli kelimelere örnekler:

otoyol:

Tanımı: Hızlı bir trafik akımı sağlamak amacıyla yapılan, çok şeritli, çift yönlü geniş yol, otoban (TDK GTS).

Orijinal Terim: Almanca, autobahn

Türetilme Yöntemi: Almandada “yol” anlamına gelen kelimeye isimleşmiş “auto/oto” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “bahn” sözcüğü birebir karşılığı olan “yol” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “auto/oto” isimleşmiş ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Bilindiği üzere Türkiye Türkçesinde ön ek bulunmamaktadır. Eğer “otoyol” sözcüğü türetilirken kullanılan “oto” yapısı, anlamı yukarıda belirtilen sözcük biçimindeki yapı olsaydı sözcüğün Türkçenin isim tamlaması kuralları gereği “oto yolu” şeklinde olması gerekirdi. Ayrıca bununla beraber bitişik yazım da Türkçenin benliğine aykırı bir yapının ön ek göreviyle Türkiye Türkçesine doğrudan devşirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir. Eğer “oto” yapısı türetimde bir sözcük olarak kullanılmaya çalışıldıysa da bu terimin hem yazımsal hem de yapısal açıdan sorunlu olduğunu söylemek gerekir.

1.8 Tele:

TDK BTS’de (URL-1) “Televizyonun, konuşma dilinde kısaltılmışı.” (BSTS / Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü 1981), “1. Televizyon sözcüğünden kısaltmayla elde edilen ön ek. (Yabancı dillerde téléciné, téléfilm, teleplayer, vb. bileşiklerde kullanılır). 2. Yunanca “tele” (uzak, ırak) sözcüğünden alınarak yabancı dillerde bu

anlamda ön ek olarak kullanılan ve çeşitli bileşikler (télécommunication, télégraphe, téléphone, télévision; telefilm, telephoto, teleplayer, telerecorder, television; Telefon, Telefoto, Telegrafie, Teleskop, vb.) türeten sözcük.” şeklindeki tanımlamalarla yer alır (BSTS / Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü, 1981).

Türkiye Türkçesinde, önündeki “tele” yapısıyla bitişik yazılan Türkçe menşeli kelimelere örnekler:

tele-alışveriş:

Tanımı: Malların tüketiciye televizyon veya bilgisayar aracılığıyla tanıtılıp, telefon veya bilgisayarla sipariş edilerek satıldığı satış biçimi (BSTS / İktisat Terimleri Sözlüğü 2004).

Orijinal Terim: İngilizce, teleshopping

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “alışveriş” anlamına gelen “shopping” kelimesine “tele” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “shopping” sözcüğü birebir karşılığı olan “alışveriş” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “tele” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Türkiye Türkçesinde ön ek bulunmamaktadır. Her ne kadar TDK BTS’de (URL-1) “televizyon” kelimesinin kısaltılmış tanımlamasıyla kendine yer bulsa da “tele” unsurunun Türk dilinde başlı başına bir kelime olmadığı, bir ön ek niteliği taşımaya devam ettiğini gösteren delillerden biri de, onun, kendi başına, tek başına bir yerde kullanılamayışı; isim cinsinden kelimelerin, kelime grubu veya cümleye girebilmesini sağlayan çekim eklerinden herhangi birini alamayıdır.” (Ersoylu, 1993: 331). Dolayısıyla tele-alışveriş sözcüğünün yapısı ve yazımı Türkçenin kurallarına aykırı bir yapının ön ek göreviyle Türkiye Türkçesine doğrudan devşirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir.

tele-pazarlama:

Tanımı: Olası müşterileri telefonla arayarak mal ve hizmetleri tanıtmaya, sipariş alma gibi etkinlikleri içeren doğrudan bir pazarlama yöntemi (BSTS / İktisat Terimleri Sözlüğü, 2004).

Orijinal Terim: İngilizce, telemarketing

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “pazarlama” anlamına gelen “marketing” kelimesine “tele” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “marketing” sözcüğü birebir karşılığı olan “pazarlama” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “tele” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Yukarıda “tele-alışveriş” başlığının açıklama kısmında yapılan tespitler bu sözcük için de geçerlidir.

telekız:

Tanımı: Telefon ile iletişim kurarak fuhuş yapan kadın (TDK GTS).

Orijinal Terim: İngilizce, call-girl

Türetilme Yöntemi: Batı kaynaklı “tele” ön ekiyle Türkçe “kız” sözcüğünün birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Açıklama: “tele” yapısının Türkçedeki durumundan yukarıda bahsedilmişti. Bu doğrultuda bakıldığında “telekız” sözcüğün yapısı ve yazımı Türkçenin benliğine aykırı bir yapının ön ek göreviyle Türkiye Türkçesine doğrudan devşirilmeye çalışıldığını düşündürmektedir ve bu türetim Türkçenin kurallarına uygun değildir.

1.9 Ultra:

TDK BTS’de (URL-1) “yer almamaktadır.

Türkiye Türkçesinde, önündeki “ultra” yapısıyla bitişik yazılan Türkçe menşeli kelimelere örnekler:

ultraküresel polinom:

Tanımı: Gegenbauer polinomu (BSTS / Matematik Terimleri Sözlüğü, 2000).

Orijinal Terim: İngilizce, Gegenbauer polynomial

Türetilme Yöntemi: Batı kaynaklı “ultra” ön ekiyle Türkçe “küresel” sözcüğünün birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Açıklama: Türkiye Türkçesinde ön ek bulunmamaktadır. Ayrıca, “ultra” yapısı TDK BTS’de (URL-1) yer almaz. TDK BTS’de (URL-1) yer almasa bile günlük Türkçe’de “ultra” yapısının sözcük olarak “aşırı” anlamıyla kullanılmakta olduğunu ve sözlüklere bu tanımlamalarıyla eklenmesi gerektiğini bir diğer çalışmamızda yazılı basından alıntılanan örneklerle belirtmiştik. (Çelik, 2015:94) Türkiye Türkçesine sözcük biçiminde henüz yerleşmekte olan bir yapıyla terim üretmek sağlıklı bir yöntem değildir. Bununla birlikte eğer henüz sözlüklere dahi geçmemiş bir kelime ile terim üretimi yapılıyorsa, üstelik bu kelimenin orijinal dilinde ön ek görevinde olduğu gerçeği mevcutsa, terim üretiminde bu kelimenin mutlaka kendinden önceki kelimedenden ayrık yazılması gerekir. Aksi halde bu terim Türkiye Türkçesinin yapısına aykırı bir ön ekin yabancı bir dilden doğrudan devşirilmesiyle oluşturulmuş hatalı bir türetim olmaktan öteye gidemez.

ultrases:

Tanımı: Ultrason. (BSTS / Veteriner Hekimliği Terimleri Sözlüğü)

Orijinal Terim: İngilizce, ultrasound

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “ses” anlamına gelen “sound” kelimesine “ultra” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “sound” sözcüğü birebir karşılığı olan “ses” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “ultra” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Yukarıda “ultraküresel polinom” başlığının açıklama kısmında yapılan tespitler bu sözcük için de geçerlidir.

ultrasüzgeç:

Tanımı: (...) (BSTS / Matematik Terimleri Sözlüğü, 2000).

Orijinal Terim: İngilizce, ultrafilter

Türetilme Yöntemi: İngilizcede “süzgeç” anlamına gelen “filter” kelimesine “ultra” ön eki getirilerek oluşturulan bu terim Türkçeye çevrilirken “filter” sözcüğü birebir karşılığı olan “süzgeç” kelimesiyle karşılanmıştır. Terimin orijinal dildeki biçiminde yer alan “ultra” ön eki ise aynıyla korunmuştur.

Açıklama: Yukarıda “ultraküresel polinom” başlığının açıklama kısmında yapılan tespitler bu sözcük için de geçerlidir.

2. SONUÇ

Türkiye Türkçesinde kaynak dillerdeki şekilleriyle görülen ön ekli kelimeler kök sayılır. Dolayısıyla bu, Türkiye Türkçesinde ön ek kullanımı olduğunu göstermez. Türk dili, doğal önlem yöntemleriyle batı kaynaklı ön ekleri kendi yapısına uydurarak kelime şeklinde kullanmıştır. Bu kullanımlar ön eklerle karıştırılmamalıdır. Ön ekli kelimelerden doğrudan çevrilmiş ya da analogi yoluyla türetilmiş kelimeler meydana getirilirken dile yerleşmiş sözcük yapıları

kullanılmalı ve bu kelimeler Türkiye Türkçesinde birleşik kelime olarak kabul edilerek birleşik kelimelerin imlasına uygun biçimde yazılmalıdır. Dile henüz tam anlamıyla yerleşmemiş, yabancı kaynaklı ve üstelik ön ek kökenli kelimelerle orijinal hallerinde de aynı ön ekleri içeren yabancı terimlere karşılık bulmaya çalışmak hatalı bir yönelimdir ve dilin temel kurallarını zorlamak anlamına gelir. Bunlara rağmen, böyle bir çeviri yoluna gittikten sonra, dilde sözcük olarak da kullanılan yabancı ön ek kökenli kelimeleri kendilerinden sonra gelen kelimelere bitişik yazmak yapılan yanlışın boyutunu daha da artırır ve Türkçede ön ek vardır yanlış yargısının ortaya çıkmasına yol açabilir. Bu tür türetim ve çevirilerden kaçınılmalı, Türkiye Türkçesinde kaynak dillerdeki şekilleriyle görülen ön ekli kelimelerin kök sayıldığı anlaşılmalı, eğer sözü edilen yabancı ön ek kökenli yapılar terim türetiminde bir biçimde kullanılacaksa bu yapılardan Türkçede kelime olarak dile yerleşmiş olanlar tercih edilmeli ve birleşik kelime olarak kabul edilerek birleşik kelimelerin imlasına uygun biçimde yazılmalıdır.

KISALTMALAR TABLOSU

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
BSTS	Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü
TDK	Türk Dil Kurumu
TDK BTS	Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük
TDK GTS	Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük

KAYNAKÇA

- Bayar N. (2006). *Açıklamalı Yeni Kelimeler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çelik A. (2015). Türkçede Kelime Olarak Kullanılan Batı Kaynaklı Ön Eklerin Bugünkü Durumu Üzerine, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 6:82-99.

- Delice H. İ. (2009). Türkçenin Öncül Ekliliği ve Türkçede Öncül Ek Taşıyan Yapılar, *Turkish Studies –International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (3): 703-716
- Ersoylu H. (1993). Batı Kökenli Ön Ek'lerin Türk Dilinde Kelime Olarak Kullanılması, *Türk Dili Dergisi*, 497:326-334.
- Hatipoğlu V. (1981). *Türkçenin Ekleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şahin H. (2006). Türkçede Ön Ek, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (10), s.65-77.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Zülfikar H. (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dijital Kaynaklar:

URL-1, TDK Büyük Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts, (Erişim: 18.09.2017).